

ПЛАНИРАЊЕ И УРЕЂЕЊЕ ПРОСТОРА ЗА ПОТРЕБЕ ОДБРАНЕ У ОКВИРУ ПРОСТОРНОГ ПЛАНА РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ И ЗАШТИТА ВОЈНИХ КОМПЛЕКСА

Зоран Папић

Генералштаб Војске Србије – Управа за оперативне послове

Маја Крга

Министарство одбране Републике Србије – Управа за инфраструктуру

У Просторном плану Републике Србије, основном планском документу просторног планирања и развоја, у сектору Одбрана земље обухваћено је планирање и уређење простора за потребе одбране. Исказана је потреба предузимања мера ради просторног и урбанистичког планирања за потребе развоја просторних система инфраструктуре одбране по војним комплексима. Сва планска документа морају да буду усаглашена са Просторним планом Републике Србије. У планским документима (просторним и урбанистичким плановима), ради заштите војних комплекса и обезбеђења услова за потребе савременог система одбране, сигурног функционисања у условима угрожавања безбедности, несметаног функционисања војних комплекса и објеката од посебног значаја за одбрану земље, дефинишу су зоне заштите (зона забрањене, ограничене и контролисане градње). За изградњу било каквих објеката у дефинисаним зонама обавезно је одобрење Министарства одбране за главни пројекат. Легализација објеката, у смислу Закона о планирању и изградњи, подразумева накнадно издавање грађевинске дозволе. За објекте који су нелегално изграђени у зонама заштите око војних комплекса, легализација се не може извршити уколико се не добије сагласност Министарства одбране. Војни комплекси су угрожени нелегалном градњом, али је угрожена и околина од војних комплекса, посебно у рејону складишта, стрелишта, аеродрома. Ово је веома комплексан проблем. Акциденти се могу десити у миру, а последице могу бити велике. Неопходно је донети адекватан подзаконски акт (Правилник), који би био обавезујући за све структуре које се баве задацима просторног и урбанистичког планирања. Пре доношења Правилника неопходно је извршити нову пиротехничко-балистичку процену за перспективна складишта, стрелишта, аеродроме и друге војне комплексе и дефинисати зоне заштите.

Кључне речи: *просторни план, планска документа, зоне заштите војних комплекса, легализација објеката.*

Увод

Просторни план Републике Србије, као обавезујући документ, пружа могућност и обавезу даље разраде и прилагођавања. Кроз израду Просторног плана Републике Србије, у сектору Одбрана земље обухваћено је планирање и уређење простора за потребе одбране. Исказана је потреба предузимања мера ради просторног и урбанистичког планирања за потребе развоја просторних система инфраструктуре одбране по војним комплексима. Планирање се врши непосредно за инфраструктуру коју за потребе одбране користе снаге одбране и кроз прилагођавање просторних и урбанистичких планова потребама одбране. Војни комплекс је основни елемент инфраструктуре одбране, који се састоји од земљишта са изграђеним објектима или без њих, који у функционалном и просторном смислу чине јединствену целину.

База је урбанизован и зониран војни комплекс (земљиште), са изграђеним објектима Војске и Министарства одбране и целокупном инфраструктуром у складу са просторним и урбанистичким документима и пројектом, а који у функционалном и просторном смислу чини једну целину и који се, по било ком правном основу, користи за потребе Министарства одбране, односно Војске Србије.

Одредбе Закона о планирању и изградњи не односе се на изградњу објеката који се у смислу закона сматрају војним објектима и намењени су за потребе система одбране. Истим законом уређење и коришћење простора заснива се на начелу планирања и уређења простора за потребе одбране земље и изградњу објеката од посебног значаја за одбрану земље.

Просторни план Републике Србије садржи мере уређења и припреме територије за потребе одбране земље. Мере је потребно разрадити кроз подзаконска акта, и то је пре свега обавеза Министарства одбране. Мере које прописује Министарство одбране морају се усагласити на Министарством за просторно планирање и заштиту животне средине.

Просторни план спроводи се кроз реализацију одредби стратегијско-доктринарних докумената (Стратегије националне безбедности Републике Србије, Стратегије одбране Републике Србије, Доктрине Војске Србије, Дугорочног плана развоја система одбране Републике Србије, Стратегијског прегледа одбране Републике Србије и Плана одбране Републике Србије), као и спровођењем подзаконских аката из области просторног планирања и изградње војних објеката за потребе система одбране.

Стратегијским документима проблематика је уско дефинисана. Процењени су изазови, ризици и претње одбрани Републике Србије. Један од њих су природне непогоде и индустријске и друге катастрофе. Под другим катастрофама морају се сматрати и евентуални акциденти у војним комплексима (складиштима, аеродромима, стрелиштима) који могу и те како утицати на људске и материјалне ресурсе, али и на животну средину. Овај ризик је „висок“ у краткорочном временском периоду, али ако се не предузму адекватне мере може бити „висок“ и у средњорочном, па и дугорочном периоду.

Последице акцидентата у складиштима представљају стални ризик. Последице могу бити огромне. Заштита живота и имовине грађана, као и неповредивост приватног и осталог облика својине универзалне вредности, представља национални интерес у области безбедности. Спровођењем Просторног плана Репу-

блике Србије и предузимањем мера на разради и усаглашавању планских и урбанистичких документа и пројеката треба обезбедити услове за развој ефикасног система одбране и његово стабилно функционисање у миру и евентуалном рату.

Војска Србије је основни субјект система одбране и зато има највише захтева за усаглашавање просторних и урбанистичких планова и прилагођавање потребама одбране. Уређење и припрема територије за потребе одбране остварује се у складу са Просторним планом Републике Србије и другим просторним и урбанистичким плановима и техничком документацијом великих техничких и других система, од значаја за одбрану.

Стање, проблеми и перспектива

Основни циљ усаглашавања просторног развоја са потребама одбране подразумева стварање просторних услова који ће у потпуности одговарати потребама савременог система одбране, ради сигурног функционисања у условима угрожавања безбедности, као и стварање услова за цивилну заштиту становништва, материјалних и природних ресурса у случају природних непогода, техничко-технолошких удеса, могућих негативних утицаја војних комплекса, као и обезбеђење просторних услова за несметано функционисање војних комплекса, простора за посебне намене и објеката од посебног значаја за одбрану земље.¹

Полазећи од тога да основу планирања и уређења простора за потребе одбране земље чини укупна постојећа инфраструктура на територији Републике Србије, оптимално прилагођена за извршавање додељених мисија и задатака Војске Србије, потребно је извршити одређену анализу стања инфраструктуре. Анализирајући постојеће или, боље речено, наслеђено стање, закључено је да комплекси за потребе одбране у квантитативном смислу, према расположивом броју и површини објеката и комплекса, превазилазе потребе Министарства одбране и Војске Србије. Такође, закључено је да у квалитативном смислу, према инфраструктурној опремљености не задовољавају усвојене стандарде. Урбанизацијом и просторним ширењем насеља већина комплекса се нашла у близини или у самим градским језгрима, што за последицу има отежано функционисање војних комплекса. Због бесправне градње у заштитним зонама око појединих војних комплекса нарушена је безбедност, а често је онемогућена и њихова даља наменска употреба.

На основу анализа потреба и програма развоја система одбране, војни комплекси су класификовани у четири категорије: комплекси који су дугорочно перспективни за функционисање система одбране; комплекси који нису перспективни за потребе функционисања система одбране; комплекси који су условно перспективни (локације неперспективне, али је за њихово напуштање потребно изградити нови комплекс или објекте у постојећим перспективним комплексима), те комплекси које је потребно изградити на новим локацијама.

¹ Просторни план Републике Србије.

Инфраструктура система одбране распоређена је на великом броју локација и нерационална је за потребе функционисања Министарства одбране и Војске Србије. Такво стање оптерећује простор и утиче на развој региона, општина, насеља. Велико је ангажовање и трошење људских, материјалних и финансијских ресурса. Због битно измењене структуре и организације Министарства одбране и Војске Србије, размештај војних комплекса на територији Републике Србије је неповољан. Нова организација, у складу са процењеним изазовима, ризицима и претњама, захтева и нови размештај јединица. Систем одбране је од виталног значаја за једну државу и изискује стално развијање, одржавање и унапређивање, како би могао да гарантује испуњавање постављених мисија.

Реформом система одбране настале су свеобухватне промене у свим сегментима система одбране. Такве промене захтевају промену концепције развоја просторног система за потребе одбране, са квантитативног у квалитативни. У складу са стратешким опредељењем, војна база, у организационом, функционалном и просторном смислу, треба да буде основни елемент инфраструктуре одбране у наредном периоду. Војна база омогућава размештај више јединица са свом потребном инфраструктуром и објектима за функционисање у миру и ствара услове за припреме и извршавање постављених мисија и задатака. У оквиру војне базе размештени су: команде, стамбени, технички, спортски објекти, полигони, вежбалишта, стрелишта, магацини итд. Цео простор базе подељен је по зонама (зониран), у складу са тактичко-техничким захтевима корисника и начелима изградње, организовања и функционисања савремених војних база.

Основно стратешко опредељење просторног планирања инфраструктуре одбране јесте: рационална организација, уређење и коришћење простора у складу са дугорочним потребама Министарства одбране и Војске Србије, чиме се постиже уштеда у простору и његово рационалније коришћење; постизање већег степена интегрисаности простора за потребе одбране у оквиру Просторног плана Републике Србије.

За комплексе које користи Министарство одбране и Војска Србије и који су дугорочно перспективни планирана је модернизација садржаја. Модернизацијом се желе достићи не само високи стандарди, већ и већа пиротехничко-безбедносна сигурност за околне садржаје, али и заштита животне средине.

За условно перспективне војне комплексе потребно је извршити избор нових локација за планирање, уређење и изградњу војних комплекса, тако да се омогући потпуна аутономија њиховог функционисања, довољна удаљеност од насељених места, одговарајућа саобраћајна и комунална инфраструктурна опремљеност.

Неперспективне војне комплексе потребно је продати (оне чији је власник Министарство одбране), извршити конверзију и променити намену (за цивилну намену), дати на коришћење неком другом републичком органу или вратити власнику. У сваком случају, хитно је потребно да се Министарство одбране и Војска rasterете непотребних комплекса и објеката.

Свакако, за потребе система одбране потребно је прибавити и нове комплексе. Тежња је да то буду локације ван насељених места, типа војне базе, или већи комплекси са зоном забрањене градње унутар комплекса како би

околно земљиште могло да се приведе намени. Једна база је већ изграђена, а планира се изградња бар још три, како би се велики градски центри ослободили од војних комплекса и објеката и створили услови за даљи просторно-урбанистички, привредни и други развој. За ово решење најпогодније је земљиште у јавној својини Републике Србије, аутономне покрајине, односно јединице локалне самоуправе.

Министарство одбране одредило је своје приоритете у развоју просторног система инфраструктуре за потребе система одбране: дефинисање обима непокретности и њихов будући размештај, у складу са организацијом и оперативним потребама система одбране, и даљег социјалног, економског и просторног развоја; процена могућности постојећих локација војних комплекса за даљи развој и трансформацију војних комплекса у војну базу; дефинисање потенцијалних локација за формирање нових војних комплекса–база; сагледавање утицаја локације војних комплекса на шире окружење и животну средину.

Простор Кучајских планина има посебан значај за одбрану земље, с обзиром на то да се на територији Републике не располаже другим, погодним простором за уређење полигона за потребе реализације програма борбене обуке јединица Војске Србије. Полазна основа за избор локације интервидовског полигона је коришћење већ постојећег војног комплекса „Пасуљанске ливаде“.² Министарство одбране остварује право коришћења на делу потребног простора, а део простора користи по основу закупа од ЈП „Србијашуме“. Међутим за потребе система одбране потребно је прибавити одређену површину у складу са ТТЗ и потребама јединица Војске Србије. Локација је изабрана на основу извршене процене, али и због већ изграђене инфраструктуре. Међутим, за изградњу једног интервидовског полигона за потребе Војске неопходно је испоштовати мноштво законских одредби. У току је израда планске документације како би се испоштовао закон, изградио интервидовски полигон и омогућило даље коришћење, али и заштита природних вредности и животне средине. Планским и урбанистичким документима треба јасно дефинисан простор за потребе система одбране и простор са посебним режимом уређења и коришћења. Величина овог простора условљена је тактичко-техничким захтевима корисника, врстом наоружања које ће се користити и зонама пиротехничко–балистичке безбедности које оно захтева при употреби. Зону забрањене градње обавезно уградити унутар комплекса.

Поред простора за интервидовски полигон, кроз планска документа потребно је предвидети и обезбедити простор за изградњу складишта убојних средстава. Изградњом потребног броја нових складишта, на основу процењених потреба Војске, смањило би се број постојећих, повећала безбедност и заштита објеката и људства на постојећим локацијама, а ново зграђена складишта са зонама забрањене градње унутар комплекса створила би потпуну безбедност и заштиту околних објеката и људства. Поштовањем постављених услова у зонама ограничене и контролисане градње обезбедила би се потпуна безбедност у наредном периоду. То је од интереса не само за систем одбране, већ за цело друштво.

² Просторни план Републике Србије.

Општи циљ развоја у области инфраструктуре у Дугорочном плану развоја јесте прилагођеност инфраструктуре потребама система одбране. Општи циљ је потребно остварити реализацијом специфичних циљева, а један од главних је и „израђени потребни просторни и урбанистички планови“.

Специфични циљеви развоја у области инфраструктуре реализују се извршавањем, између осталих, и следећих приоритетних задатака: „укњижити војне непокретности које користи Министарство одбране и Војска Србије; израдити неопходне просторне и урбанистичке планове за перспективне гарнизоне и ускладити их са Просторним планом Републике Србије, са ослонцем на постојеће војне комплексе, уз максималну рационализацију размештаја јединица и ангажовања простора; трансформисати перспективне касарне у војне базе; а у даљем – локације за изградњу нових војних база усагласити са просторним развојем Републике Србије; наставити са конверзијом, односно отуђењем перспективних војних комплекса; наставити са изградњом, адаптацијом, доградњом и модернизацијом објеката, у складу са потребама и приоритетима Министарства одбране и Војске Србије“.³

Реализацијом циљева и задатака развоја у области инфраструктуре извршило би се груписање јединица по извршеној процени, односно смањено број гарнизона и гарнизоних места, смањено број војних комплекса, број складишта, повећала пиротехничко-безбедносна сигурност ресурса у околини и повећао степен заштите животне средине, а умањили укупни трошкове система одбране.

Усаглашавање планских докумената и заштита војних комплекса

Просторни план Републике Србије доноси се за територију Републике Србије и основни је плански документ просторног планирања и развоја у Републици.

Остали плански документи морају да буду у складу са Просторним планом Републике Србије. Документи просторног и урбанистичког планирања морају бити усклађени, тако да документ ужег подручја мора да буде у складу са документом ширег подручја. Плански документи морају бити у складу са Просторним планом Републике Србије. Урбанистички планови морају бити у складу са просторним плановима.⁴

Ово је адекватна законска обавеза за све субјекте друштва који обављају послове из домена просторног и урбанистичког планирања.

Интердисциплинарним приступом у решавању и дефинисању будућег просторног развоја, на основу циљева који се на датом простору преплићу, поклапају и разликују, сви учесници у процесу планирања треба да постигну што већу усаглашеност у циљу општег развоја и стварања услова за развој и функционисање савременог система одбране. Просторни план Републике Србије представља основу за имплементацију система и елемената инфраструктуре одбране и усаглашава-

³ Дугорочни план развоја система одбране.

⁴ Закон о планирању и изградњи, „Службени гласник РС“, бр. 72/2009.

ње просторних и урбанистичких планова, планова развоја великих инфраструктурних система и инвестиционих објеката са потребама одбране земље.⁵

Инфраструктура система одбране треба да задовољи мирнодопске потребе и створи услове за извршавање постављених мисија и задатака. Војне базе, касарне и складишта треба да чине основни инфраструктурно уређени комплекс за размештај Војске. Овим решењем остварује се рационално коришћење простора, који би се развијао у складу са приоритетима система одбране. Неперспективни војни комплекси, због спорог решавања њиховог статуса оптерећују систем одбране, али и просторне планове и урбанистичка планска документа, јер се још увек приказују.

Законом о планирању и изградњи регулисано је да се претходном студијом оправданости утврђује, између осталог, и просторна и друштвена оправданост инвестиција. Правилником о планирању и уређењу простора за потребе одбране земље регулисана је обавеза да Претходна студија за израду просторних и урбанистичких планова садржи анализу постојећег стања, која обухвата и пиротехничку и балистичку процену о угрожености околних садржаја, са дефинисаним безбедносним зонама комплекса и објеката, што је веома значајно када су у питању војни комплекси – објекти као што су складишта и стрелишта. Без ове процене не може се пројектовати, а ни изградити објекат.

Приликом израде Програмских захтева за израду просторних и урбанистичких планова врши се анализа макролокације и микролокације свих комплекса, односно објеката, њихова повезаност са осталим војним и цивилним садржајима, мерама маскирања, зонама безбедности око комплекса, односно објеката, на основу урађених пиротехничких и балистичких процена, као и усклађеност са републичким и општинским урбанистичким плановима за уређење комплекса.

По одредбама Закона о планирању и изградњи, главни пројекат, између осталог, садржи и „услове заштите објекта и суседних објеката“. Правилником о изградњи објеката за потребе одбране земље дефинисано је да техничка документација садржи и услове заштите суседних објеката и мере за спречавање или смањење негативних утицаја на животну средину. Главни пројекат садржи, односно мора да разради мере и услове заштите објекта унутар комплекса, али и суседних објеката, односно објеката око комплекса. Недвосмислено можемо закључити да законска и подзаконска акта јесу и морају бити усаглашена.

Унапређење стања безбедности може се постићи предузимањем адекватних законом и другим актима прописаних мера. Побољшање пиротехничко-безбедносне сигурности, смањењем количине убојних средстава, али и поштовањем прописаних зона заштите око војних комплекса и објеката.

Заштитне зоне су површине земљишта, водне површине или ваздушни простор који су дефинисани планским документом и намењени за заштиту живота и здравља људи, заштиту животне средине, безбедност и функцију објеката, површина или простора, у складу са посебним прописима. Потребно је прописати критеријуме и поступак дефинисања зона заштите и безбедности војних комплекса, односно објеката. У зонама заштите и безбедности војних комплекса или објеката под-

⁵ Просторни план Републике Србије.

разумевају се подручја с посебним режимом кориштења, ради заштите интереса одбране на одређеном подручју и функционалног одржавања војног објекта, повећања његове безбедности, као и опште безбедности људи и имовине.

Зоне заштите и безбедносности су зона забрањене, ограничене и контролисане градње. За сваку од зона неопходно је прописати величину и услове под којима се могу градити објекти или користити површине око војног комплекса. Дефинисане зоне заштите садрже прорачун и ситуацију војног објекта са уцртаним границама у складу с прописаним елементима и уносе се у Просторни план Републике Србије, али и у планове нижег ранга. Заштитне и безбедносне зоне уносе се у документа просторног планирања и изградње који се доносе на републичком, регионалном и локалном нивоу ради утврђивања функционалне целовитости простора и система од интереса за одбрану.

Зона забрањене, ограничене и контролисане градње усклађује се са просторним и урбанистичким решењима. Обавеза носиоца израде планског или урбанистичког документа је да прибави услове од надлежне организационе јединице Министарства одбране и да те услове испоштује. У поступку издавања локацијске дозволе и извода из просторног плана у случајевима зоне ограничене и контролиране градње, када нису осигуране документом просторног уређења, учествује надлежни орган Министарства одбране.

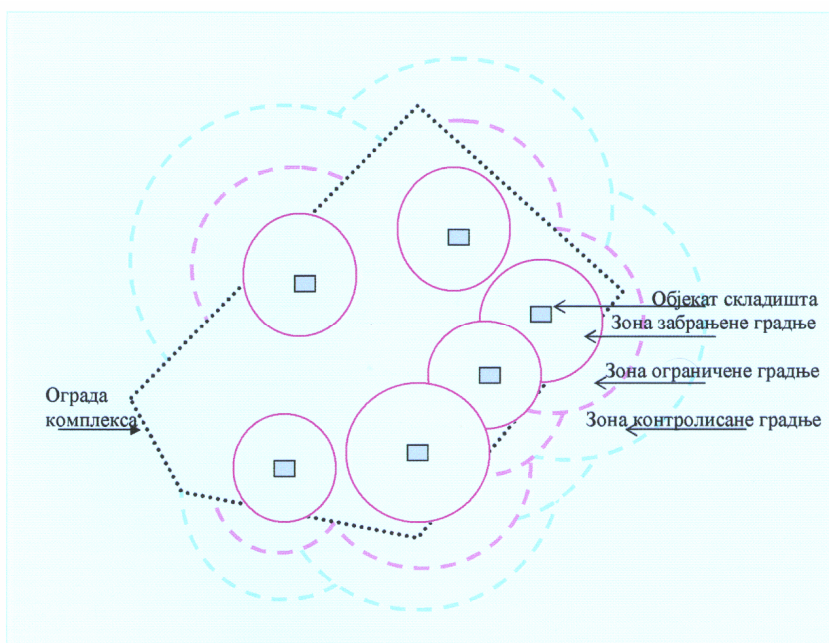
Носилац и координатор утврђивања заштитних и безбедносних зона у поступку израде документа просторног уређења и утврђивања посебних услова градње за поједину локацију у поступку издавања локацијске дозволе је Управа за инфраструктуру СМР Министарства одбране.

Основни критеријуми који се узимају у обзир при дефинирању заштитних и безбедносних зона су: намена, локација и микролокација, степен заштите и отпорности коју пружа конфигурација терена војног комплекса, врсте изградње (надземни или подземни) и степен изграђености и урбанизованости околног простора. За сваку врсту заштитне и безбедносне зоне војних комплекса одређује се величина, која зависи од: процене заштите војног објекта од спољњих утицаја, функционалности система веза, заштите цивилних објеката, људи и имовине од свих облика негативног деловања, заштите подручја око војног објекта од ратних деловања, функционалног рада радарских, обавештајних и других система, сигурности пловидбе, несметаног и сигурног коришћења војних објеката ваздухопловства. Не сме се заборавити ни стварање услова за несметано функционисање изграђених објеката уређења и припреме територије.

Од прописаних критеријума може се одступити у следећим случајевима, уз сугласност Министарства одбране: када су војни комплекс или површина дугорочно неперспективни за потребе одбране, а смањењем заштитних и безбедносних зона неће се битно реметити његова постојећа функционалност; ако заштитна зона обухвата постојећа насеља или објекте у складу с просторном планском документацијом; ако стратегијски заштитни интереси захтевају смањење зона, попут изградње значајних саобраћајница, електроенергетских објеката и слично, чиме би поскупела њихова градња. Процену могућности одступања од прописаних критеријума и услова одступања процењују стручни органи Министарства одбране и Војске Србије.

Стање зона заштите војних комплекса

Већ смо напоменули да су зоне заштите око војних комплекса зона забрањене, ограничене и контролисане градње (слика 1).

Слика 1 – Приказ зона за објекте складшта и складште

У зонама забрањене градње неопходно је забранити било какву градњу надземних објеката. Зато код нових комплекса и база ову зону треба предвидети унутар границе комплекса.

У зонама ограничене градње забрањена је изградња објеката који својом висином надвисују војни објект и тиме представљају физичку препреку која омета рад војних уређаја. Забрањена је изградња индустријских и енергетских објеката, далековода, антена, разних објеката металних конструкција, електронских уређаја и других објеката који емитовањем електромагнетних таласа или на неки други начин ометају рад војних уређаја, угрожавају безбедност и тајност војног комплекса или представљају „уносан циљ“ напада. Постојећа насеља и објекти раније изграђени у овим зонама могу се проширивати и дограђивати у зависности од конкретних услова, али тако да се ширење усмерава изван дефинисаних зона. Овакав став омогућио би легализацију објеката и коришћење површина од власника земљишта. Појединачна, индивидуална градња мањих објеката могућа је у зависности од конкретних услова (конфигурације терена, карактера објекта,

њихове локације, намене, могућег утицаја на рад војних уређаја, безбедност и заштиту тајности). За изградњу било каквих објеката у дефинисаној зони обавезно је одобрење Министарства одбране на главни пројект.

У зонама контролисане градње у принципу је дозвољена изградња свих објеката. За изградњу крупнијих индустријских објеката, далековада, високих антена, разних складишта, нових урбанизованих насеља, вишеспратница и сл. потребна је сагласност Министарства одбране ради евиденције и анализе њиховог утицаја на војни комплекс и уређаје које користи Војска.

Код зона заштите аеродрома забрањена је изградња објеката, инсталација и других препрека које пробијају законом прописане норме. Забрањена је изградња објеката који могу бити извор ометања рада навигационих уређаја и уређаја за инструментално летење, извор ометања за визуално летење, као и других објеката који на неки начин могу угрозити сигурност летења у зони аеродрома. Забрањена је изградња објеката који својом висином надвисују војни комплекс или објекат и тиме представљају физичку препреку која омета рад војних уређаја. Забрањена је изградња индустријских и енергетских објеката, далековада, антена, разних објеката металних конструкција, електронских уређаја и других објеката који емитовањем електромагнетних таласа или на неки други начин ометали рад војних уређаја, угрожавају сигурност и тајност војног комплекса и представљају „уносан циљ“ напада. Објекти високоградње морају бити обележени у складу са законом.

Код зона заштите око складишта забрањена је изградња касарни, индустријских објеката, стамбених зграда, болница, школа, дечјих вртића, одмаралишта, туристичких комплекса и других јавних објеката (са већим скуповима људи), магистралних саобраћајница и далековада. Поставља се питање како онда у оквиру базе изградити потребан број складишта. У базама се изграђују трупна складишта, која су мањег капацитета. У војним базама одређује се зона складишта која је удаљена од стамбене зоне и других зона где је веће кретање људства. Објекти за складиштење изграђују се по посебним стандардима, са обавезним заштитним насипима око објекта, а у објектима се ускладиштују мање количине убојних средстава. Заштитни насипи изграђују се ради заштите од евентуалне експлозије ускладиштених УБС, како би се ударни талас усмерио у висину и умањило рушилачко дејство, спречио пренос детонације на друге објекте и спречило ширење пожара. Израдом заштитних насипа објекти су делимично заштићени јер и даље постоји могућност преноса детонације. Насипи се у начелу раде са све четири стране магацина.

У зависности од типа складишта, намене и врсте објекта, може бити дозвољена изградња саобраћајница и далековада. Изградња магистралних саобраћајница, далековада, гасовода може се дозволити, али се врши процена могућег утицаја на безбедност војног комплекса, односно објекта. Постојећа насеља могу се проширивати у супротном смеру од складишног комплекса, тако да се не приближавају комплексу складишта.

Овде су наведени су само неки основни критеријуми, који морају да буду операционализовани за сваки комплекс – објекат засебно, у зависности од конкретних услова намене, изградње, локације и др.

Зоне заштите складишта убојних средстава

Зоне заштите складишта убојних средстава одређују се на основу прорачуна пиротехничко-безбедносне заштите по Упутству за рад складишта убојних средстава. Њихова величина зависи од конкретних услова (врсте убојних средстава, количине, начина иницирања, конфигурације терена око објекта, врсте и типа објекта, изграђености заштитних насипа и др.).

Зона забрањене градње – забрањена је било каква градња. Зона забрањене градње је, у ствари, зона унутрашње сигурности. Прорачунава се за сваки објекат у складишном комплексу, у зависности од врсте и типа објекта, изграђености заштитног насипа, количине и врсте убојних средстава, конфигурације терена, насељености итд. Због тога зоне заштите не могу да буду кружног облика, осим за појединачни објекат.

Зона ограничене градње – забрањена је изградња касарни, индустријских објеката, нових насеља, болница, школа, дечјих вртића, одмаралишта и других јавних објеката (са већим скуповима људи). У зависности од врсте објекта и складишта дозвољена је изградња саобраћајница и далековода, те других врста складишта. За било какву градњу у овој зони обавезно је одобрење МО Републике Србије на главни пројект.

Зона контролисана градње – забрањена је изградња насеља, болница, школа, дечјих вртића, одмаралишта и других јавних објеката (са већим скуповима људи). Дозвољена је изградња магистралних саобраћајница и далековода. Постојећа насеља могу да се проширују у смеру супротном од складишног комплекса, тако да се таква насеља не приближавају складишном комплексу. За било какву градњу у овој зони обавезно је одобрење МО Републике Србије на главни пројект.

Зоне се у плански документ уцртавају за сваки објекат посебно, а њиховим међусобним пресецањем и обједињавањем чине јединствену зону. Тренутно су оне одређене од границе комплекса, чиме се непотребно заузима простор.

Зоне заштите складишта погонског горива

Зона забрањене градње (100 m од границе војног комплекса) – потпуна забрана било какве градње. Забрана снимања и осматрања.

Зона ограничене градње (500 m од границе војног комплекса) – забрањена је изградња индустријских и енергетских објеката, важних саобраћајних чворова, далековода, антена, разних објеката металних конструкција, електронских уређаја и других објеката који угрожавају безбедност и тајност војног комплекса или представљају „уносан циљ“ напада.

Могућа је појединачна индивидуална изградња мањих објеката, под условом да не угрожавају безбедност и заштиту војног објекта или безбедност људи који ће у њему боравити, што зависи од конкретних услова (близине војном објекту, карактеристика терена, карактеристика објекта који се гради и др.). Постојећа насеља и објекти који су раније изграђени у овој зони могу се проширивати и дограђивати зависно од конкретних услова, али тако да се ширење

усмерава изван ове зоне. За било какву градњу у овој зони обавезно је одобрење МО Републике Србије на главни пројект.

Зона контролисане градње (1.500 m од границе комплекса) – дозвољена је изградња свих објеката, у зависности од конкретних услова. Код планирања изградње великих индустријских објеката, нових урбанизованих насеља, објеката важнијих саобраћајних чворова и других објеката који представљају „уносан циљ“ напада, потребно је одобрење МО Републике Србије на главни пројект.

Зоне заштите стрелишта

Зона забрањене градње – одређује се за свако стрелиште посебно. Величина зона безбедности одређује се према врсти оружја и калибру муниције која се примењује, даљине гађања, конфигурације земљишта, степена планиране заштите при изградњи стрелишта и других услова за свако стрелиште. Одређује се кроз Елаборат пиротехничко-балистичке процене и Пројекат стрелишта. У овој зони забрањена је било каква градња.

Зона ограничене градње (500 m од зоне забрањене градње) – забрањена је изградња индустријских објеката, стамбених зграда, болница, школа, дечјих вртића, одмаралишта и других објеката са већим скуповима људи. Дозвољена је изградња саобраћајница, далековода и других инфраструктурних објеката.

Зона контролисане градње (1.000–2.000 m од зоне забрањене градње у смеру гађања) – дозвољена је изградња свих објеката, у зависности од конкретних услова, конфигурације терена, врсте објекта и др. Постојећа насеља могу се проширивати у супротном смеру од стрелишта, тако да се таква насеља не приближавају стрелишту.

Зоне заштите касарне, база РФ, командних места

Зона забрањене градње (100 m од оградe, границе војног комплекса, од микролокације објекта) – потпуна забрана било какве градње.

Зоне ограничене и контролисане градње нису одређене. Међутим, уколико су објекти везе, стрелишта, складишта унутар комплекса касарне, онда се примењују заштитне зоне тих објеката.

Зоне заштите објеката везе

Зона забрањене градње (100 m од оградe, границе војног комплекса, од микролокације објекта) – потпуна забрана било какве градње.

Зона ограничене градње (круг полупречника од 500 m од антенског стуба).

Забрањена је изградња објеката који својом висином надвисују војни објекат и тиме представљају физичку препреку и ометају рад уређаја. Забрањена је изградња индустријских и енергетских објеката, далековода антена, разних обје-

ката металне конструкције, електронских уређаја и других објеката који емитовањем електромагнетних таласа или на други начин ометају рад војних уређаја, угрожавају безбедност и тајност војног објекта и престављају „уносан циљ“.

Постојећа насеља и раније израђени објекти у овој зони могу се проширивати и дограђивати у зависности од конкретних услова, али да се ширење усмерава ван зоне заштите.

Појединачна индивидуална градња мањих објеката је могућа, у зависности од конкретних услова (конфигурације терена, карактеристика објекта, локације, могућег утицаја на рад уређаја, безбедност и заштиту тајности. За изградњу било каквих објеката у овој зони потребна је сагласност МО Републике Србије.

Зона ограничене градње II (круг полупречника од 1.500 m од антенског стуба)

Забрањена је изградња објеката који својом висином надвисују војни објекат, те представљају физичку препреку која омета рад уређаја на правцима од посебног интереса за ВС. Забрањена је изградња објеката који емитовањем електромагнетних таласа или другим зрачењима ометају рад војних уређаја на смеровима од посебног интереса за ВС.

Зона контролисане градње (круг полупречника од 3.000 m од антенског стуба).

Дозвољена изградња свих објеката, осим објеката који својом висином надвисују војни објекат, представљају физичку препреку и ометају рад војних уређаја на правцима од посебног значаја за ВС, крупнијих индустријских објеката, објеката који својим техничким, технолошким и другим карактеристикама могу ометати рад војних уређаја или престављају „уносан циљ“ за напад непријатеља. За такву врсту објеката потребна је сагласност МО Републике Србије.

За одређени војни објекат, за сваки конкретан урбанистички план, дефинишу се правци од посебног значаја који су од интереса за остваривање усмерених радиорелејних веза.

Зоне заштите полигони и вежбалишта

Зона забрањене градње (500 m од границе комплекса) – потпуна забрана било какве градње. Зону ограничене и контролисане градње није потребно одређивати. Ако се на полигону или вежбалишту налази стрелиште чије безбедносне зоне или зоне заштите излазе ван границе полигона, тада се у том подручју примењују заштитне зоне за стрелиште.

Зоне заштите радио-фарови

Зона забрањене градње (круг полупречника 20 m) – потпуна забрана било какве градње.

Зона контролисане градње (круг полупречника 100 m) – дозвољена је изградња свих објеката, осим изградње великих индустријских објеката и других објеката који својим техничким, технолошким и другим карактеристикама могу ометати рад војних уређаја и представљају „уносан циљ“ напада. За такву врсту грађења потребно је одобрење МО Републике Србије на главни пројект.

Зоне заштите радио гониометара

Зона забрањене градње (круг полупречника 100 m) – потпуна забрана било какве градње.

Зона контролисане градње (круг полупречника 500 m) – забрањена је изградња објеката који својом висином надвисују војни објект и тиме представљају физичку препреку која омета рад војних уређаја. Забрањена је изградња индустријских и енергетских објеката, далековода, антена, разних објеката металних конструкција, електронских уређаја и других објеката који емитурањем електромагнетних таласа или на неки други начин ометају рад војних уређаја, угрожавају безбедност и тајност војног комплекса и представљају „уносан циљ“ напада. За изградњу било каквих објеката у овој зони обавезно је одобрење МО Републике Србије на главни пројект.

Зоне заштите Комплекса ПВО

Зона забрањене градње (100–500 m од ограде комплекса, зависно од микролокације размештаја и намене објеката унутар комплекса, карактеристике терена и насељености) – забрањена је било каква градња.

Зона ограничене градње (600 m од границе војног комплекса) – забрањена је изградња објеката који својом висином надвисују војни објект или комплекс и тиме представљају физичку препреку која омета рад војних уређаја. Забрањена је изградња индустријских и енергетских објеката, далековода, антена, разних објеката металних конструкција, електронских уређаја и других објеката који емитурањем електромагнетних таласа или на неки други начин ометају рад војних уређаја, угрожавају безбедност и тајност војног комплекса или представљају „уносан циљ“ напада.

Постојећа насеља и објекти раније изграђени у овој зони могу се проширивати и дограђивати, у зависности од конкретних услова, али тако да се ширење усмерава ван ове зоне.

Појединачна, индивидуална градња мањих објеката је могућа, у зависности од конкретних услова (конфигурације терена, карактера објекта, његове локације могуће последице на рад војних уређаја, безбедности и заштиту тајности). За изградњу било каквих објеката у овој зони обавезно је одобрење МО Републике Србије на главни пројект.

Зона контролисане градње (круг полупречника 2.000 m за техничке положаје, а 1.500 m за ватрене положаје ракетних дивизиона) – дозвољена је изградња свих објеката, осим изградње крупних индустријских објеката и других објеката који својим техничким, технолошким и другим карактеристикама могу ометати рад војних уређаја и представљају „уносан циљ“ напада. За такву врсту градње потребно је одобрење МО Републике Србије на главни пројект.

Зоне заштите објекта за електронско извиђање

Зона забрањене градње (100 m од оградe – границе комплекса) – потпуна забрана било какве градње.

Зона контролисане градње (500 m од оградe комплекса) – забрањена је изградња објекта који својом висином надвисују војни објект и тиме представљају физичку препреку која омета рад војних уређаја. Забрана изградње индустријских и енергетских објекта, далековода, антена, разних објекта металних конструкција, електронских уређаја и других објекта који емитовањем електромагнетних таласа или на неки други начин ометају рад војних уређаја, угрожавају безбедност и тајност војног комплекса или представљају „уносан циљ“ напада. Постојећа насеља и објекти раније изграђени у овој зони могу се проширивати и дограђивати у зависности од конкретних услова, али тако да се ширење усмерава изван ове зоне. Појединачна, индивидуална градња мањих објекта је могућа, у зависности од конкретних услова (конфигурације терена, карактера објекта, њихове локације, могућег утицаја на рад војних уређаја, безбедности и заштиту тајности). За изградњу било каквих објекта у овој зони обавезно је одобрење МО Републике Србије на главни пројект.

Зоне заштите комплекси ВОЈИН

Зона забрањене градње (100 m од оградe комплекса) – у зависности од конкретних услова, потпуна забрана било какве градње.

Зона ограничене градње (круг полупречника од 500 m) – забрањена је изградња свих објекта који својом висином надвисују војне објекте и тиме ометају рад и употребу војних уређаја. Забрањена је изградња индустријских и енергетских постројења и објекта, далековода, антенских уређаја, складишта и других објекта који емитују електромагнетне таласе или на неки други начин ометају рад и употребу војних уређаја и/или на други начин угрожавају безбедност војног објекта. Све то зависи од конкретних случајева. Постојећа насеља и раније изграђени објекти могу се проширивати и дограђивати, у зависности од конкретних случајева, али ван ове зоне, супротно од постојећих објекта. Појединачна изградња мањих објекта могућа је у зависности од конкретних услова. За изградњу било каквих објекта у овој зони обавезно је одобрење МО Републике Србије на главни пројект.

Зона контролисане градње (круг полупречника од 1.000 m). У принципу, дозвољена је изградња свих објекта. За изградњу крупнијих објекта, далековода, високих антена, разних складишта, нових урбанистичких насеља, вишеспратница потребна је сагласност МО Републике Србије на главни пројекат.

Зоне заштите аеродрома

Локације аеродрома утврђене су у складу са урбанистичким и просторним плановима и са плановима изградње војних аеродрома и не могу бити угрожени неправном изградњом објекта. На раздаљини од 3 km не смеју бити далеководи ви-

соког напона који секу правац полетно-слетне стазе, а на раздаљини до 1 km не смеју бити такви далеководи који су паралелни са полетно-слетном стазом.

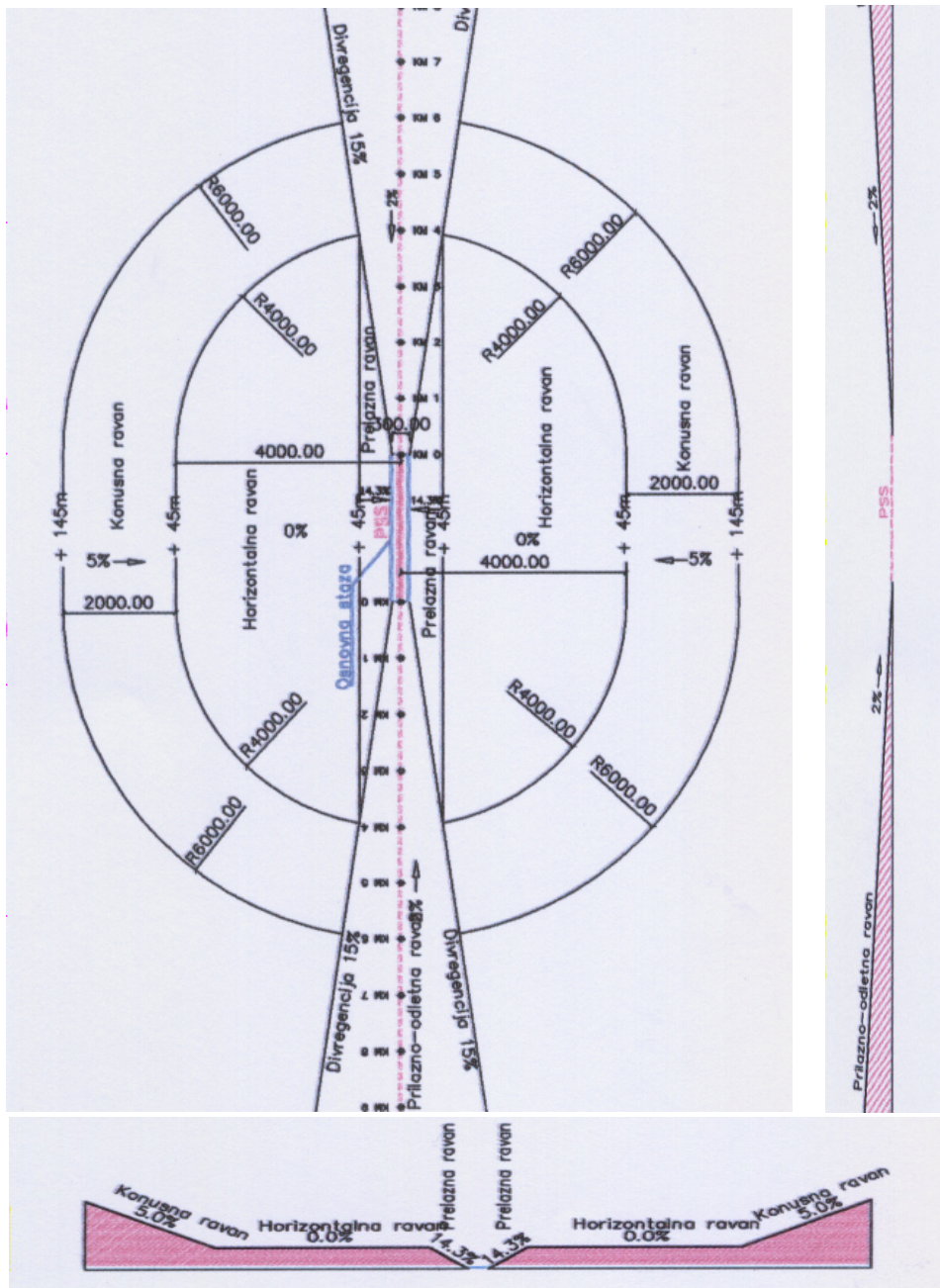
Равни за ограничавање препрека (хоризонтална и конусна) су скуп равни које дефинишу онај део ваздушног простора на аеродрому и око њега који мора да буде без препрека како би се омогућило безбедно одвијање ваздушног саобраћаја и спречило да аеродром постане неупотребљив због повећаног броја препрека. Хоризонтална раван је кружна, са центром у координатној тачки аеродрома, и одређује се код свих класа аеродрома на 45 m изнад средње коте аеродрома и са полупречником од 4.000 m. Конусна раван је кружна и простире се од хоризонталне равни под углом од 5% са полупречником од 6.000 m.

Препрека је сваки фиксни објекат или део објекта који се простире изнад површина намењених заштити ваздухоплова у лету, које су дефинисане међународним стандардима, а која може да утиче или која угрожава безбедност ваздушног саобраћаја. Стандарди су садржани у Анексу 14 Међународне организације за цивилно ваздухопловство.

Сви природни или вештачки објекти виши од коте хоризонталне равни или конусне равни сматрају се препрекама и морају бити обележени оријентационим знаковима. При издавању употребне дозволе за аеродром обавезно се контролише постојање препрека изнад равни за ограничење препрека и у близини аеродрома, што значи да се дозвола не може добити уколико постоје препреке које угрожавају или могу да угрозе безбедност летења. Изнад прилазних, хоризонталних и конусних равни не смеју се подизати нови објекти након изградње аеродрома и добијања употребне дозволе.

Ред. број	ВРСТА ЗАШТИТНЕ ЗОНЕ	ЕЛЕМЕНТИ ЗАШТИТНИХ ЗОНА						ДЕФИНИЦИЈА ЗАШТИТНЕ ЗОНЕ
		Н а з и в	Просторне ознаке		„А“	„В“	„С“	
1.	Зона забрањене градње	Основна стаза	Ширина (m)	PSS PS	300 180	300 180	210 □-	Потпуна забрана било какве изградње надземних објеката.
			Дужина испред прага PSS (m)		150	100	-	
		Прилазно-одлетна површина	Дужина (m)		1.500	1.000	500	
	Прилазно-одлетна површина	Унутрашња ширина (m)	VFR	180	180	180	Забрањена изградња објеката, инсталација и других препрека које пробијају дате површине.	
			IFR	300	300	210		
		Дужина (m)		15.000	12.000	3.000		
		Дивергенција		15 %				
		Нагиб	За нове објекте	1,6% 1:62	2 % 1:50	2 % 1:50		

2.	Зона ограничене градње		За постојеће препреке	2 % 1:50	2,5 % 1:40	3,33% 1:30	Забрањена изградња објеката који могу бити извор ометања рада навигационих уређаја и уређаја за инструментално летење, извор ометања за визуално летење, као и других објеката који на неки начин могу да угрозе безбедност летења у зони аеродрома	
			Прелазни нагиб	VFR	PSS	12,5%		12,5%
					PS	12,5%		12,5%
			IFR	PSS	15%	15%		
		Хоризонтал на раван (облик елипсе са центрима кругова изнад прагова ПСС	Висина изнад средње коте PSS	45 m				
			Полупречник кругова (m)	4.000	3.000	1.800		
		Конусна равнина	Спољњи полупречник (m)	6.000	4.000	-		
Нагиб	5% 1:20		5% 1:20	-				
Прилазна раван (до основне стазе)	Нагиб	14,3% 1:7	14,3% 1:7	-				
3.	Зона контроли сани градње	Хоризонтал на раван	Висина изнад средње коте PSS (m)	145	145	-	Дозвољена је изградња, али код изградње крупних индустријских објеката потребно одобрење МО на главни пројекат, због могућег утицаја на безбедност летења у зони аеродрома.	
			Полупречник (m)	10.000	5.100	1.800		

Графички приказ зона заштите аеродрома

Поред наведеног, потребно је зонама заштите штитити и објекте уређења и припреме територије (уређења командних места, ракетних положаја, радарских положаја, аеродрома ниже категорије). Скељска и мостна места преласка на рекама треба штитити са зоном забрањене градње објеката на копну и води од 50 m узводно и низводно.

Приказане зоне заштите војних комплекса потребно је да провере стручни органи и да их ускладе са захтевима наоружања и војне опреме и убојних средстава које користи или ће користити Војска Србије у будућности. Ово је, пре свега, потребно ради омогућавања адекватних зона заштите при изградњи нових комплекса (база, складишта, полигона, стрелишта итд.). Свакако, потребно је детаљно изучити предметну проблематику и донети Правилник којим би се прописале зоне заштите војних комплекса, чиме би се ова проблематика уредила и унапредила.

Наведене су зоне заштите само за неке објекте – комплексе. Потребно је на основу извршене анализе стања, карактеристике наоружања, врсте убојних средстава, врсте војних уређаја и система извршити одређивање зона заштите и за друге објекте. Посебно је то потребно урадити за складишта, аеродроме, стрелишта и војне базе које су специфичне и у којима су размештене различите врсте система и средстава, убојних средстава, складишта, стрелишта, полигони, ватрени положаји, хелиодроми. Зоне код базе престављају збир различитих величина зона и карактеристика. Код одређивања границе зоне заштите увек се узимају највеће.

Закључак

Легализација објеката у смислу Закона о планирању и изградњи подразумева након издавање грађевинске дозволе. Поступак легализације покреће власник подношењем захтева. За објекте који су нелегално изграђени у зонама заштите око војних комплекса, легализација се не може извршити уколико се не добије сагласност Министарства одбране. Ради легализације нелегално изграђених објеката у зонама забрањене градње све су већи захтеви за укидање зона, смањење или исељење војних комплекса на другу локацију. Војни комплекси су угрожени нелегалном градњом, али је и околина угрожена од војних комплекса, посебно у рејону складишта, стрелишта, аеродрома. Старост убојних средстава, објеката, као и чување у неадекватним условима, доводи до нестабилности, што преставља велики ризик. Вишак убојних средстава је такође велики проблем јер оптерећује складишта. Ово је веома комплексан проблем. Акциденти се могу десити у миру, а последице могу бити велике. У зонама забрањене градње изграђена су комплетна насеља. Зоне ограничене и контролисане градње покривају нека комплетна насеља, градове. Насеља нису случајно „никла“ у близини војних комплекса. Министарство одбране је при изградњи војних комплекса изградило и потребну инфраструктуру за своје потребе. Грађани су то искористили за изградњу кућа, викенд кућа, насеља и других објеката и тиме угрожавају функционисање војних комплекса али и сопствене животе и материјална добра. Неопходно је донети адекватна законска акта, која би била обавезујућа за све. Правилником би се, у складу са законом, дефинисале зоне забрањене, ограничене и контролисане градње око војних комплекса (величина зона у зависности од намене

комплекса, врсте објеката који би се могли градити, легализација изграђених објеката, поступак са заштитним зонама објеката који су у Мастер плану за отуђене, поступак са зонама објеката који су неперспективни за Министарство одбране и Војску, поступак код покушаја изградње објеката у зонама заштите и многа друга питања).

Пре доношења одређеног правилника неопходно је извршити нову пиротехничко-балистичку процену за перспективна складишта, стрелишта, аеродроме и др. Складишта, објекти у њима и заштитни насипи пројектовани су и изграђени за другу врсту убојних средстава, од других материјала, а и дотрајали су. У њима су ускладиштене веће количине убојних средстава, или чак и мање али са већом снагом и убојном моћи. Ради повећања безбедности неопходно је изградити нове објекте уместо постојећих, реконструисати заштитне насипе или изградити ново складиште, чиме ће се створити услови за напуштање постојећих.

Извршеном контролом просторних и урбанистичких планова утврдило би се чињенично стање, провера поштовања услова и могле би се предузети мере за спречавање даљег нарушавања безбедности војних комплекса, али и повећати безбедност грађана у случају акцидента. Заштитило би се Министарство одбране од обавезе надокнаде штете у случају акцидента и причињавања штете на легално/нелегално изграђеним објектима.

Извршило би се редефинисање зона у односу на врсту и количину убојних средстава у складиштима која се налазе у близини насељених места, сагледала потреба побољшања безбедности или обавезна дисперзија вишка убојних средстава.

Створила би се законска основа за заштиту простора за потребе одбране земље и заштиту војних комплекса и објеката, те створили услови за легализацију са дозволом изграђених објеката и забрану легализације бесправно изграђених објеката у заштитним зонама. Добила би се законска регулатива и регулисала надлежност за укидање заштитних зона око комплекса и објеката који се налазе у Мастер плану за отуђење, за одбрану од захтева за надокнаду штете у случају акцидента и уштедела велика финансијска средства неопходна за финансирање система одбране. Олакшало би се усаглашавање просторних и урбанистичких планова и пројеката са потребама одбране земље.

Литература

1. *Стратегија националне безбедности*, Београд, „Службени гласник РС“, бр. 88/09.
2. *Стратегија одбране Републике Србије*, Београд, „Службени гласник РС“, бр. 88/09.
3. *Стратегијски преглед одбране*, Београд, 2009.
4. *Доктрина Воске Србије*, Медија центар „Одбрана“, 2010.
5. *Закон о планирању и изградњи*, „Службени гласник РС“, бр. 72/2009.
6. *Правилник о планирању и уређењу простора за потребе одбране земље*, „Службени војни лист“, бр. 21/1996.
7. *Правилник о пројектовању, изградњи и реконструкцији аеродрома и њиховој класификацији*, „Службени лист СФРЈ“, бр. 2/1966.

8. *Правилник о издавању дозволе за коришћење аеродрома*, „Службени гласник РС“, бр. 2/11.

9. *Правилник о изградњи објеката за потребе одбране земље*, „Службени војни лист“ бр. 5/1998.

10. *Одлука о врстама инвестиционих објеката и просторних и урбанистичких планова значајних за одбрану земље*, „Службени војни лист“, бр. 16/1995.

11. *Одлука о објектима од посебног значаја за одбрану*, „Службени гласник РС“, бр. 112/2008.

12. *Правилник о заштитним и сигурносним зонама војних објеката*, Министарство одбране Р. Хрватске, сајт МОРХ.

13. *Упутству за рад складишта убојних средстава*, Генералштаб Војске Југославије, Инт. бр. 5219–1 од 23. 10. 2002.